

Microlepidoptera (Crambidae) nous o interessants per a la fauna catalana i ibèrica (V)

Josep Joaquim Pérez De-Gregorio

Museu de Zoologia, Apartat de Correus 593, E-08080 Barcelona

Abstract. New or interesting Crambidae from Catalonia and the Iberian Peninsula fauna (V).

The survey of the autor and other lepidopterists about the catalan and iberian fauna of Crambidae (Crambinae, Heliothelinae, Pyraustinae and Spilomelinae) can note the find of a new species recorded in Iberian Peninsula *Udea maurinalis* (Parkinson Curtis, 1934) and other interesting records of the Crambidae family *Agriphila trabeatella* (Herrich-Schäffer, 1848); *A. deliella hispanodeliella* Bleszynski, 1959; *Chrysocrambus dentuellus* (Pierce & Metcalfe, 1938); *Pediasia ribbeella* (Caradja, 1910); *Heliothela wulferiana* (Scopoli, 1763); *Pyrausta (Panstegia) limbopunctalis* (Herrich-Schäffer, 1849) and *Spoladea recurvalis* (Fabricius, 1775).

Resum. Es dona a conèixer la troballa a la fauna catalana i ibèrica d'*Udea maurinalis* (Parkinson Curtis, 1934) i s'esmenten noves localitats dels Crambidae *Agriphila trabeatella* (Herrich-Schäffer, 1848), *A. deliella hispanodeliella* Bleszynski, 1959, *Chrysocrambus dentuellus* (Pierce & Metcalfe, 1938), *Pediasia ribbeella* (Caradja, 1910), *Heliothela wulferiana* (Scopoli, 1763), *Pyrausta (Panstegia) limbopunctalis* (Herrich-Schäffer, 1849 i *Spoladea recurvalis* (Fabricius, 1775).

Key words: Microlepidoptera, Crambidae, faunistic, Catalonia, Iberian Peninsula.

Introducció

L'estudi de material divers de Crambidae (Crambinae, Heliothelinae, Pyraustinae i Spilomelinae) recollit per l'autor i altres lepidopteròlegs els darrers anys ens permet donar a conèixer la presència d'una espècie nova per a la fauna catalana i ibèrica (*Udea maurinalis* Parkinson Curtis, 1934) i noves citacions de diverses espècies interessants de l'esmentada família.

Relació d'espècies

Crambidae

Crambinae

Agriphila trabeatella (Herrich-Schäffer, 1848)

Referència. Bleszynski 1965: 248-249, làm. 14, fig. 157, làms. 56 i 197, fig. 157 (representacions genitàniques).

Material estudiat. Catalunya: El Garxal, Delta de l'Ebre (Baix Ebre, 31TCF00-01, 6 m), 1♀, 26.IX.2003 (J. J. Pérez De-Gregorio & M.A. García *leg.*, J. J. Pérez De-Gregorio *col.*)

Cràmbid descrit de Sicília i estès per les Canàries, nord d'Àfrica, la Península Ibèrica, illes Balears, Sicília, Sardenya, sud d'Itàlia i el Liban (Bleszynski 1965). Típicament autumnal, l'adult vola en una generació, des de finals del mes d'agost fins a començaments del mes d'octubre. A la Península Ibèrica ha estat citat de diverses localitats del sud-oest de Portugal (Algarve) (Corley *et al* 2000) i del centre i la meitat est d'Espanya: Canillejas (Madrid) (Agenjo 1977), La Alberca (Múrcia) (Bleszynski 1959), Pego (Alacant) (Torres Sala 1962). Molt abundós a les illes Balears (Mallorca i Menorca) (Pérez De-Gregorio 1995, Pérez De-Gregorio 2001).

A Catalunya es coneixia fins ara la troballa d'una única femella al Barranc de Farrúbio, Ports de Tortosa (Montsià, 31TBF82, 300 m), 8.IX.1994 (Pérez De-Gregorio 1995).

Agriphila deliella hispanodeliella Bleszynski, 1959

Referència. Bleszynski 1965: 232-233, làm. 12, fig. 145, làms 55 i 106, fig. 145 (representacions genitàniques).

Material estudiat. Aragó: Retuerta de Pina, Pina de Ebro (Saragossa) (31TLY25-29, 350 m), 1♀, 15.X.1990 (J. Blasco *leg.*, J. J. Pérez De-Gregorio *col.*) (làm. 1, fig. 2a).

A. deliella va ser descrita per Hübner (1834) d'Alemanya i la seva distribució coneguda comprèn Europa, l'Àsia Menor i el Magrib (Bleszynski 1965). A la Península Ibèrica va ser citada per primer cop per Zerny (1927) de la Serralada d'Albarrasí (Terol, Aragó), segons troballes fetes el mes de setembre. L'any 1959 Bleszynski (1959) va descriure del mateix indret *Agriphila hispanodeliella* com a nova espècie, segons 5 exemplars capturats els dies 12-23. IX. 1926 per Anthon Schmidt (col·lecció Magyar Muzeum de Budapest). Posteriorment, *hispanodeliella* va ser rebaixada pel mateix autor (Bleszynski 1965) a simple subespècie ibèrica d'*A. deliella*. Ha estat també citada de la Serra da Estrela (Portugal) per Monteiro (1962). Es tracta d'un cràmbid típicament autumnal, que vola els mesos de setembre i octubre.

Chrysocrambus dentuellus (Pierce & Metcalfe, 1938)

Referència. Bleszynski 1965: 347, làms. 69 i 122, fig. 264 (representacions genitàniques).

Material estudiat. Extremadura: Arroyo de la Luz (Càceres) (29SQD06-07, 325 m), 2♀, 27.V.2000 (J. J. Pérez De-Gregorio *leg.* et *col.*). La Rioja: Sierra de Cameros (Logronyo) (30TWM26, 1.077 m), 1♂, 21.VI.2003 (M. Rondós *leg.*, J. J. Pérez De-Gregorio *col.*). Aragó: San Martín del Moncayo (Sierra del Moncayo, Saragossa) (30TXM03, 804 m), 1♂, 1♀, 22-23.VI.2003 (M. Rondós *leg.*, J. J. Pérez De-Gregorio *col.*) (làm. 1, fig. 2b i 2c).

Endemisme ibèric descrit de Portugal i conegut fins ara d'un bon nombre de localitats que abasten la major part de la Península Ibèrica (Portugal, Andalusia, Extrema-

dura, Castella, Aragó, País Basc), amb l'excepció de l'extrem est (Catalunya, País Valencià, Múrcia), on només ha estat trobada fins ara l'espècie eurosiberiana *C. craterellus* (Scopoli, 1763). Vola en una generació, des de primers de maig fins a començaments d'agost.

Pediasia ribbeella (Caradja, 1910) (= *escalerellus* Schmidt, 1933) (= *bulloni* Agenjo, 1975)

Referència. Bleszynski, 1965: 378, làm. 25, fig. 298, làm.78 i 26, fig. 298 (representacions genitàliques).

Material estudiat. Galícia: Viladesuso (Concello de Oia, Pontevedra) (29TNG15, 2 m), 2 ♂, 22-23.V.2003 (J. J. Pérez De-Gregorio *leg. et col.*) (làm. 1, fig. 2d).

Endemisme ibèric descobert per Carl Ribbe el juny de l'any 1905 a Granada i conegut fins ara de poques localitats andaluses: Granada (Caradja 1910; Bleszynski 1965), Sierra Nevada (Granada) (Bleszynski 1965), Bailén (Jaén) (Agenjo 1975; Vives Moreno 1988); de Castella: Arenas de San Pedro i Piedralaves (Sierra de Gredos, Àvila) (Schmidt 1933; Agenjo 1960), i de Portugal: Gouveia (Serra da Estrela, Beira Baixa) (Agenjo 1960), Azuara, Moledo do Minho, Vilanova de Gaia (Mindelo, Vila do Conde) (Monteiro 1964), Vale da Fonte (Algarve) (Corley *et al.* 2000). Vola en una generació, els mesos de maig a agost, segons els indrets.

Heliothelinae

Heliothela wulferiana (Scopoli, 1763) (= *atralis* Hübner, 1788).

Referència. Marion 1962: 81, làm. I, fig. 79, làm. H, fig. 603 (genitàlia).

Material estudiat. Catalunya: Guardiola de Berguedà (Berguedà, 31TDG07, 740 m), 30.VI.1907, 1 ex (J. Sagarra *leg.* MZB); Gombren (Ripollès, 31TDG27, 912 m), 24.V.1997, 1 ex (J. J. Pérez De-Gregorio *leg. et col.*); Olot (Garrotxa, 31TDG57, 443 m), 20.V.1987, 1 ex (G. Tuñón *leg.*, M. Rondós *col.*); Sant Joan les Fonts (Garrotxa, 31TDG57, 342 m), 10.IX.1986 (J. Muñoz *leg. et col.*); Moià (Bages, 31TDG22, 715 m), 13.VI-25.VII.1998, 3 ex (R. Orozco *leg. et col.*); Balenyà (Osona, 31TDG43, 600 m), 16.VII.1943, 30.VII.1944, 2 ex (A. Vilarrúbia *leg.* MZB); Taradell (Osona, 31TDG43, 624 m), 8.VIII.1979, 1 ex (J. J. Pérez De-Gregorio *leg. et col.*); Sant Pere de Vilamajor (Vallès Oriental, 31TDG41, 307 m), VII.1909, 1 ex (Sagarra *leg.* MZB).

Descrita dels Alps i estesa per l'Europa central i meridional, l'Àsia Menor i el Magrib, aquesta petita espècie heliòfila ha estat poques vegades citada de Catalunya: Coll de Santigosa (Ripollès, 31TDG47, 1.062 m), 20.VI.1993, 1 ex (Pérez De-Gregorio 1994) i Vespella (Osona, 31TDG34, 650 m), 4.VI.1994, 1 ex (Ylla *et al.* 1997), on sembla distribuïda pels Pirineus, Prepirineus i Sistema Transversal (Guilleries–Montseny). A la Península Ibèrica està citada de Bilbao (País Basc) (Seebold 1898) i de la Serralada d'Albarrasí (Zerny 1927). Viu també als Pirineus Orientals francesos (Lhomme 1935-1949). Vola els mesos de maig a setembre, potser en dues generacions.

Pyraustinae

Pyrausta (Panstegia) limbopunctalis (Herrich-Schäffer, 1849) (= *congeneralis* Guenée, 1854)

Referència. Marion 1962: 92, làm. IV, fig. 95.

Material estudiat. Aragó: San Martín del Moncayo (Sierra del Moncayo, Saragossa) (30TXM03, 804 m), 1 ♂, 22-23.VI.2003 (M. Rondós *leg.* Pérez De-Gregorio *col.*) (làm. 1, fig. 2e).

Pirautínid mediterraneoasiàtic descrit d'«Espanya» per Herrich-Schäffer (1849) i d'«Andalusia» per Guenée (1854). D'hàbits oròfils, colonitza indrets d'alta muntanya de la Península Ibèrica, el Magrib, Sardenya, Caucas i l'Àsia sud-occidental (Rungs 1979). L'adult vola en una generació, des de finals de maig fins a l'agost, entre els 800 i els 3.000 m.

A la Península Ibèrica, *limbopunctalis* ha estat citada concretament de Sierra Nevada (Granada, Andalusia): Capileira, Puerto de La Ragua, Pico del Veleta (Agenjo 1977; Derra & Hacker 1982), i de la Serralada d'Albarrasí (Terol, Aragó) (Seebold 1898; Zerny 1927). Hi ha també una citació de Salamanca (Castella i Lleó) (Mendes 1918) i una altra de Seebold (1898), inconcreta («Castella») i, a més a més, extempòrnia (del mes d'octubre).

Udea maurinalis (Parkinson Curtis, 1934)

Referència. Marion 1973: 122, làm. VII, fig. 184, làm. P, fig. 421 (genitàlia).

Material estudiat. Catalunya: Port de la Bonaigua (Vall d'Aran, Pirineu Central, 31TDCH32, 1.900 m), 1 ♀, 24-25.VII.2003 (J. J. Pérez De-Gregorio *leg. et col.*) (làm. 1, fig. 2f).

Tàxon descrit dels Alps francesos, classificat durant molt de temps com una subespècie d'*Udea costalis* (Eversmann, 1852) de Sibèria oriental, posteriorment com una subespècie alpina de la nord-americana *Udea itysalis* (Walker, 1859) (Parkinson Curtis 1934; Lhomme 1935-1949; Marion 1973) i, finalment, elevat a la categoria de bona espècie per Munroe (1966). Fins ara tan sols era conegut dels Hautes-Alpes i Basses-Alpes francesos: Abriès, Ailefroide, Digne, Maurin (Lhomme 1935-1949; Marion 1973), on té la consideració d'espècie molt rara (Lhomme 1935-1949; Marion 1973, P. Léraut i J. Nel, com. pers). N'hem pogut examinar dos exemplars conservats a les col·leccions del Laboratoire d'Entomologie del Muséum National d'Histoire Naturelle de París, cosa que ha permès confirmar-ne la determinació. Espècie nova per als Pirineus i per a les faunes catalana i ibèrica. Subalpina, vola els mesos de juliol i agost.

Amb la troballa d'*U. maurinalis* són tretze les espècies del gènere *Udea* Guenée, 1845, conegudes de Catalunya, nou de les quals tenen una distribució típicament pirinenca i, d'aquestes, quatre (*U. olivalis* Denis & Schiffermüller, 1775; *U. alpinalis* Denis & Schiffermüller, 1775; *U. maurinalis* Parkinson Curtis, 1934 i *U. uliginosalis* Stephens, 1834) només han estat trobades fins ara a la Vall d'Aran.

Spilomelinae

Spoladea recurvalis (Fabricius, 1775) (= *Hymenia fascialis* Stoll, 1782)

Referència. Slamka 1997: 25, làm. 12, fig. 368-1.

Material estudiat. Catalunya: Parc de la Ciutadella, Barcelona (Barcelonès, 31TDF38, 8 m), 1 ♂, 20.XI.2003 (J. J. Pérez De-Gregorio & X. Jeremías *leg.*, Pérez De-Gregorio *col.*), aturada al vidre d'una de les portes d'entrada a l'edifici del Museu de Zoologia de Barcelona, sens dubte atreta per la llum el dia abans.

Spilomelinae neotropical etiòpic, descrit del Japó i que s'estén per Europa, l'Àfrica del nord, Àsia, Austràlia i l'Amèrica tropical i subtropical. Es tracta d'una espècie migradora i que als països tropicals constitueix un flagell per a molts conreus, factors, tots dos, que n'afavoreixen la continuada expansió.

A la Península Ibèrica ha esta citada des de l'any 1931 de diverses localitats del sud d'Espanya (Andalusia: Huelva, Cadis i Granada) i Portugal (Algarve), així com també del nord-oest peninsular (Ourense: Casallo) (Agenjo 1963; Huertas Dionisio 2000).

Pel que fa a Catalunya, coneixíem la troballa d'un exemplar (mascle) capturat a la localitat del Lledoner (Vallirana, Baix Llobregat, 31TDF08, 400 m) el 26.X.1997 pel company Diego Fernández (Fernández 1998), que, molt amablement, ens ha permès examinar-lo, juntament amb la resta dels microlepidòpters de la seva col·lecció.

Agraïments

Als amics i companys Srs. Javier Blasco (Pina de Ebro, Saragossa) i Martí Rondós (Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà), per la tramesa i donació d'una part del material esmentat en aquest treball. Als Srs. Hervé de Toulgoët, Patrice Léraut, Gérard Ch. Luquet i Joël Minet (Laboratoire d'Entomologie del Muséum National d'Histoire Naturelle de París), pel seu cordial acolliment i per les facilitats per examinar material francès d'*Udea maurinalis*. Al Dr. Wolfgang Speidel (Zoologisches Museum Alexander Koenig, de Bonn), a Mr. Jacques Nel (La Ciotat, França) i als amics i companys Diego Fernández (Viladecans), Josep Muñoz (Girona) i Emili Requena (Igualada), per la tramesa d'informació sobre algunes de les espècies esmentades al text. Als amics Srs. Oleguer Escolà i Glòria Masó (conservadors d'Entomologia del Museu de Zoologia de Barcelona) i Sandra Valentí (bibliotecària del mateix centre), per les habituals facilitats per a la consulta de les col·leccions del museu i del seu fons bibliogràfic. A l'amic Martí Rondós, per les fotografies que il·lustren aquest treball.

Referències bibliogràfiques

- Agenjo, R. 1960. Las relaciones parentales entre *Pediasia contaminella* (Huebner, 1796), *Pediasia escalarellus* (Schmidt, 1933) y *Pediasia hispanica* Bleszynski, 1956 (Lep. Crambidae). *Eos, Madr.*, 36: 7-16.
- Agenjo, R. 1963. El microlepidóptero etiòpico *Daraba laisalis* (Wlk., 1859), plaga del pimiento y la berenjena en Somalia, hallado en Punta Umbria, provincia de Huelva, nuevo para la fauna paleártica (Lep. Pyraustidae). *Graellsia*, 20: 23-28.

- Agenjo, R. [1975]. *Pediasia bulloni* nova species, descubierta en Bailén (Lep. Crambidae). *Graellsia*, 29: 3-7.
- Agenjo, R. 1977. Contribución al conocimiento de la fauna lepidopterológica ibérica. Sección de Capturas, X. *Graellsia*, 32: 3-18, pl. 1.
- Bleszynski, E. 1959. Studies on the Crambidae (Lepidoptera). Part XX. Further investigations on the European Species of the Generic Group *Crambus* F. s.l. *Acta zool. cracov.*, 4(4): 147-159, pls 13-14.
- Bleszynski, E. 1965. Crambinae. In: *Microlepidoptera Palaearctica* (Amsel, H.G., Gregor, F. & Reisser, H., eds), 1: xlvii + 553 pp., 133 pls. Verlag Georg Fromme & Co, Wien.
- Caradja, A. 1910. Beitrag zur Kenntnis über die geographische Verbreitung der Pyraliden des europäischen Faunengebietes nebst Beschreibung einiger neuer Formen. *Dt. ent. Z. Iris*, 24: 105-147.
- Corley, M.F.V., Gardiner, A.J., Cleere, N. & Wallis, P.D. 2000. Further additions to the Lepidoptera of Algarve, Portugal (Insecta: Lepidoptera). *SHILAP Revta lepid.*, 28(111): 245-319.
- Derra, G. & Hacker, H. 1982. Contribution to the Lepidoptera-fauna of Spain. Heterocera of a three-week visit in summer 1980 (III). *SHILAP Revta lepid.*, 10(39) : 187-196.
- Fernández, D. 1998. Los Lepidópteros de El Lledoner (Vallirana, Baix Llobregat) (3a nota) *Butll. Soc. Cat. Lep.*, 81: 5-6.
- Huertas Dionisio, M. 2000. Estados inmaduros de Lepidoptera (XIII). Tres especies de origen tropical de la subfamilia Pyraustinae Meyrick, 1890 (Lepidoptera: Pyraloidea, Crambidae) *SHILAP Revta lepid.*, 28(111): 321-334.
- Lhomme, L. 1935-1949. Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique. Vol. 2(1), 487 pp. Le Carriol, Lot.
- Marion, H. 1962-1973. Révision des *Pyraustidae* de France. *Alexanor*, 2 (3): 81-92 i 8 (3): 122.
- Mendes, C. 1918. Lepidopteros de Salamanca. *Broteria*, 16: 55-61, 111-129.
- Monteiro, T. 1962. Pyralideos novos para Portugal. *Publcoes. Inst. Zool.. Dr. Augusto Nobre*, 113: 9-21, pls. 1-3.
- Monteiro, T. 1964. Primeiros contactos com a fauna lepidoptérica de Mindelo (Vila do Conde). *Publcoes. Inst. Zool.. Dr. Augusto Nobre*, 90: 7-27.
- Munroe, E. 1966. Revision of North American Species of *Udea* Guenée (Lepidoptera: Pyralidae). *Mem. ent. Soc. Can.*, 49: 6.
- Parkinson Curtis, W. 1934. Lepidoptera at Maurin, Basses-Alpes, France (addenda). *Entomologist's Rec. J. Var.*, 46(4): 49-51.
- Pérez De-Gregorio, J. J. 1994. Microlepidópters nous o interessants per a la fauna catalana (II). *Butll. Soc. Cat. Lep.*, 73: 47-48.
- Pérez De-Gregorio, J. J. 1995. Contribución al estudio de los Crambinae de la Península Ibérica y las Islas Baleares (Lep.: Crambidae). *Zapateri, Revta aragon. ent.*, 5: 159-164.
- Pérez De-Gregorio, J. J. 2001. Catálogo sistemático de los Crambinae de las Islas Baleares (Lepidoptera: Crambidae). *Boln Soc. ent. aragon.*, 28: 83-84.
- Rungs, Ch. 1979. Catalogue des Lépidoptères du Maroc, volum I: 169.
- Schmidt, A. 1933. Neue spanische Microlepidopteren. *Boln. Soc. esp. Hist. Nat.*, 33: 397-405, pl. 27.
- Seebold, T. 1898. Beiträge zur Kenntniss der Microlepidopterenfauna Spaniens und Portugal. *Dt. ent. Z. Iris*, 11: 291-322, pl. 1.
- Slamka, F. 1997. *Die Zünslerartigen (Pyraloidea) Mitteleuropas*. 112 pp. Bratislava.
- Torres Sala, J. 1962. Catálogo de los Lepidópteros de la colección Torres Sala, volumen II., sin paginación. Pego, Alicante.
- Vives Moreno, A. 1988. Un género y tres especies de microlepidópteros, nuevas citas para la fauna de España. *Pediasia ribbeella* (Caradja, 1910) = *Pediasia bulloni* Agenjo, 1975, *nov. syn.* (Lepidoptera: Pterophoridae et Crambidae). *SHILAP Revta lepid*, 16(63): 193-199.
- Ylla, J., Macià, R. & Bover, F. X. 1997. Contribució al coneixement de la distribució dels Piràlids d'Osona, el Ripollès i la Baixa Cerdanya (Lepidoptera: Pyralidae). *Treb. Soc. Cat. Lep.*, 14(1995-1996): 53-64.
- Zerny, H. 1927. Die Lepidopterenfauna von Albarracin in Aragonien. *Eos, Madr.*, 3: 299-488, pls 9-10.

Data de recepció: 12 de gener de 2004

Data d'acceptació: 2 de febrer de 2004

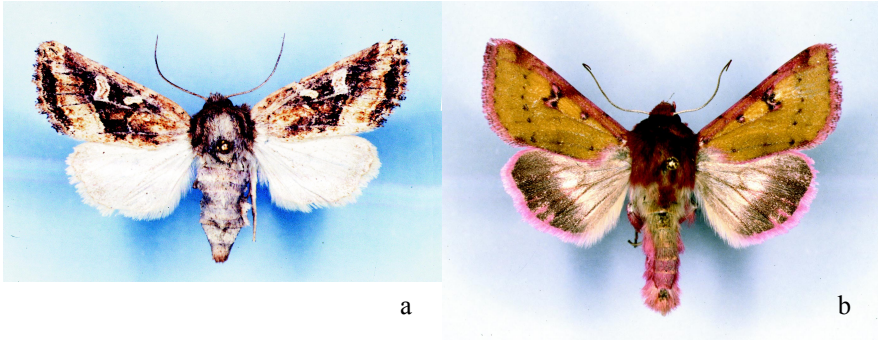

Fig. 1 Adults de: **a**, *Luperina dumerilii* (Duponchel, 1827), estany de Vilaüt, Alt Empordà, ♀, 26.IX.2003; **b**, *Rhodocleptria incarnata* (Freyer, 1838), Castellans, Garrigues, ♂, 25-30.IV.2003 [fotos: M. Rondós].

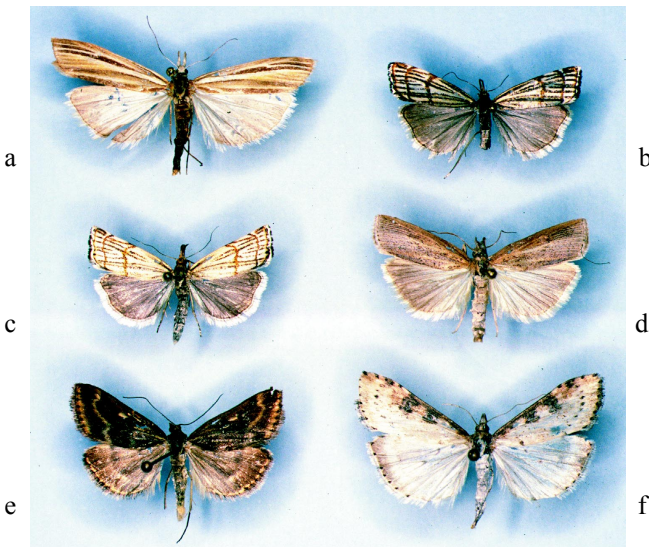

Fig. 2 Adults de: **a**, *Agriphila deliella hispanodeliella* Bleszynski, 1959, Retuerta de Pina, Saragossa, 1 ♂, 15.X.1990; **b i c**, *Chrysocrambus dentuellus* (Pierce & Metcalfe, 1938), San Martín del Moncayo, Saragossa, 1 ♂, 1 ♀, 22-23.VI.2003; **d**, *Pediasia ribeella* (Caradja, 1910), Viladesuso, Pontevedra, 1 ♂, 22-23.V. 2003); **e**, *Pyrausta (Panstegia) limbopunctalis* (Herrich-Schäffer, 1849), San Martín del Moncayo, Saragossa, 1 ♂, 22-23.VI.2003); **f**, *Udea maurinalis* (Parkinson Curtis, 1934), Port de la Bonaigua, Vall d'Aran, 1 ♀, 24-25.VII.2003 [foto M. Rondós].